

ERNESTO PETRONIA: PAPIAMENTSTALIG PROZAÏST VAN HET EERSTE UUR¹

Aart G. Broek

Ernesto Petronia

© Nationaal Archief N.A., Willemstad, Curaçao

In de decennia voor de Tweede Wereldoorlog werd door een aantal Antilliaanse auteurs een opmerkelijke hoeveelheid verhalende teksten in het Papiamentu geschreven. Deze verhalen en romans werden gepubliceerd in de rooms-katholieke weekkranten *La Cruz* en *La Union*. Het laatstgenoemde weekblad verscheen voor het eerst in 1922, terwijl de eerste jaargang van *La Cruz* reeds dateert van 1900. Het is dan ook in dit blad dat vanaf 1918 Antillianen hun verhalende teksten ondertekenen en aan een lokaal lezerspubliek toevertrouwen. Van deze schrijvers werden tot voor kort vrijwel uitsluitend Willem Kroon (1886 – 1949) en Miguel Suriel (1890 – 1963) genoemd in de meer of minder langere uiteenzettingen over de Antilliaanse literatuur. Recentelijk wordt daar af en toe ook Manuel Fray (1897 – 1967) aan toegevoegd. Dat mag ook wel wanneer je, zoals Fray, vijf romans in het Papiamentu in de jaren voor de oorlog gepubliceerd hebt.²

Hoewel met deze drie, de belangrijkste auteurs van proza werk inderdaad genoemd zijn, wordt geen recht gedaan aan hen die eveneens langere of kortere stukken Papiamentstalig proza aan de Afro-Curaçaose bevolking ter lering en vermaak voorlegden. De Bonaireaan Jozef S. Sint Jago is de auteur van minstens drie romans die in aflevering werden gepubliceerd in *La Cruz* in de loop van de jaren dertig. He-

¹ Met bijzondere dank aan dhr. E. Petronia voor de bereidheid om mij uitgebreid te woord te staan. Hartelijk dank ook aan de Fundashon Pierre Lauffer voor haar inzet, en aan Klaas en Ridi de Groot voor hun gastvrijheid op Aruba.

² Voor bibliografische gegevens en gedetailleerde beschrijving van deze literaire productie in het Papiamentu, [zie: Aart G. Broek, *De kleur van mijn eiland: Aruba, Bonaire, Curaçao; Ideologie en schrijven in Papiamentu sinds 1863*. Leiden: KITLV, 2006], voor een samenvattend overzicht zie het hoofdstuk 'Het deficit van wijwater en huppelwater' in Aart G. Broek, *Het zilt van de passaten*. Amsterdam: In de Knipscheer, [2000], [pp. 67-84]

laas zijn niet alle jaargangen van dit weekblad bewaard en hierdoor zijn Sint Jago's romans dat evenmin. Korte verhalen in het Papiamentu zijn wel bewaard gebleven van Josy Kleinmoedig en Emilio Hypolito Davelaar. Beiden zijn van Curaçao, evenals Ernesto Petronia. Ook deze man moet worden toegevoegd aan de pioniers van het geschreven Papiamentstalige proza.

INCESTMOTIEF

De naam van Petronia roept voor vrijwel eenieder die vertrouwd is met de Antilliaanse naoorlogse geschiedenis, in eerste instantie de politicus voor de geest die in de loop van de jaren zestig verschillende malen minister was en uiteindelijk in 1969 minister president werd. Het is deze man die, decennia voordat hij algemene bekendheid verwierf als politicus, in 1932 een roman in het Papiamentu publiceerde: 'Venganza di un amigo' (Wraak van een vriend). Zoals gebruikelijk in die jaren, verscheen ook deze roman in afleveringen in een weekkrant, i.c. *La Cruz*³. Compleet is de roman (nog) niet, maar het is wel mogelijk te constateren dat we met deze roman een typisch voorbeeld van het vooroorlogse Papiamentse proza hebben. Bovendien [kon], in tegenstelling tot andere auteurs uit die jaren, de heer Petronia nog worden aangesproken – op Aruba, wel te verstaan.

Vanaf de voorporch van diens woning kijkt Ernesto Petronia direct op een standbeeld van zijn illustere partijgenoot Juan Enrique Yrausquin. De woning is een eigen ontwerp en in feite een van de kleinere architectonische aangelegenheden van Petronia. Als aannemer/ architect heeft hij in zijn zeer arbeidzame leven heel wat grotere projecten onder handen gehad. Hoewel zijn leven als politicus en als bouwkundige vanzelfsprekend regelmatig ter sprake komen, ging mijn interesse toch vooral uit naar zijn jeugdijaren op Curaçao, naar de jaren dat hij proza schreef.

Petronia: 'In een woning op de kleine plantage Santa Lucia, tussen de plantages Villa Maria en Plantersrust, voorbij Otrobanda op Curaçao, ben ik geboren. Mijn vader was zo blij met de geboorte van een zoon na vijf dochters en slechts één andere zoon. Hij verdween voor twee dagen om feest te vieren met zijn vrienden en vergat zodoende mijn geboorte aan te geven. Daar stond een boete op van vijftig cent per dag. Hij wist daar wel raad mee. In plaats van 12 december, mijn feitelijke geboortedag, staat er nu in het bevolkingsregister dat ik op 14 december 1916 ben geboren.'

Ernesto Petronia publiceerde dus op zeer jonge leeftijd zijn roman 'Venganza di un amigo' in *La Cruz*. Hij was vijftien toen deze verscheen. In de roman staat een motief centraal dat in de Antilliaanse literatuur met name bekendheid heeft gekregen door Colá Debrot en diens novelle *Mijn zuster de negerin* (1934). Het betreft hier de intriges rond een liefdesrelatie tussen twee personages die beide dezelfde vader blijken te hebben. Of de jonge man óf de jonge vrouw is een buitenechtelijk kind. Dit zogenaamde 'incestmotief' werd echter vóór Debrot al meerdere malen centraal gesteld

³ Talrijke nummers van de jaargang van 1932 (en vele andere jaren) van *La Cruz* ontbreken. Slechts een enkeling bleek dan ook op de hoogte van de roman 'Venganza di un amigo'. De linguïst/dichter Luis Daal zette mij op het spoor, terwijl het voormalige hoofd van de Openbare Bibliotheek mevr. Daphne Labega-van Schendel mij weer wat verder op weg hielp. Waarvoor mijn hartelijke dank. De tekst bleef echter lange tijd onvindbaar. De onverwachte vondst van de collectie periodieken van Johan Hartog in het Nederlandse Permuseum (Amsterdam) bracht echter onder meer met zich mee eindelijk een aflevering van Ernesto Petronia's 'Venganza di un Amigo' in handen te houden. De U.N.A.-bibliotheek bleek vervolgens in een grondig aangetaste jaargang van *La Cruz* van 1932 toch ook nog enkele afleveringen te hebben. De auteur zelf had zijn roman noch in manuscript noch in de krantenafleveringen bewaard.

in verhalende teksten geschreven door Antillianen. De Spaanstalige roman *Raúl* (1910) van David Darío Salas (1872 – 1937) en de Papiamentstalige romans 'Castigo di un abuso' (*La Union*, 1929/1930) en 'Mientrastanto anochi n'sera, careda n'caba' (*La Union*, 1925/6) van Willem Kroon hebben eveneens het incestmotief verwerkt. Aan deze moet nu dus ook de roman "Venganza di un amigo" van Ernesto Petronia worden toegevoegd.

Evenals in de romans van Kroon is in 'Venganza di un amigo' de ontdekking van de nauwe familiebanden een noodzakelijk te overwinnen hindernis om vervolgens tot de juiste partnerkeuze te komen. De aanvankelijke liefde van een jonge vrouw voor – zo blijkt in de loop van het verhaal – haar halfbroer wordt vervangen door liefde voor een jonge man die deze liefde in alle opzichten waard is.⁴

FRATERS

Petronia: 'Het verhaal heeft een sterk rooms-katholieke moraal – dat was natuurlijk onvermijdelijk. Vanaf mijn vijfde jaar bezocht ik in Otrobanda de St. Vincentiusschool van frater Richardus. In tegenstelling tot het St. Thomascollege behoefde je voor deze school geen cent te betalen en dergelijke scholen werden dan ook *skol di por nada* genoemd. Ik ging er naar de kleuterklas en de daarop volgende zes klassen van de basisschool. In de zesde kreeg je les van 'de Meester' zelf: frater Richardus. Hij was een kleine man met een ijzersterke wil, bijzonder streng, maar ook buitengewoon integer en rechtvaardig. Wanneer je meende onterecht geen voldoende cijfer te hebben gekregen dan kon je naar hem toestappen. Hij zocht het nader voor je uit. Wanneer jij vervolgens gelijk bleek te hebben dan kreeg je dat ook van hem.'

Ernesto Petronia

'Ik kende frater Richardus al vanaf de derde klas. Enkele leerlingen kregen een voorkeursbehandeling van hem vanwege hun prestaties. Deze 'sterleerlingen', waarvan ik er een was, kregen extra les van hem en hij maakte het mogelijk de bibliotheek

⁴ Het 'incest-motief' is een al veel ouder motief in de Spaanstalige literatuur van Cuba en waarschijnlijk ook van invloed op de literaire aandacht hiervoor op Curaçao. Met name Cirilo Villaverde's *Cecilia Valdés* (1839), waarin het incest-motief een centrale rol speelt, heeft de nodige invloed uitgeoefend in de regio en ook wel daarbuiten, in feite tot in onze tijd toe. Zo maakt de Cubaanse banneling Reinaldo Arenas op fascinerende wijze gebruik van Villaverde's roman in zijn *Graveyard of the Angels* (1987); zie hierover in het bijzonder, William Luis, *Literary Bondage; Slavery in Cuban Narrative*. Austin: University of Texas Press, 1990.

van de fraters aan het St. Thomascollege te bezoeken. Je kon ook een introductiebrief van hem krijgen om bepaalde privé-bibliotheken te bezoeken, zoals die van Shon Mongui Maduro. Verder zocht hij een baan voor deze leerlingen. In maart 1929 verliet ik de school. Frater Richardus had een baantje voor mij als leerling tekenaar gevonden op de Dienst Openbare Werken. Je moest gaan werken wanneer je ouders geen vervolgonderwijs konden betalen voor je. Het St. Thomascollege ging dus aan mijn neus voorbij. Frater Richardus had echter voor mij gedaan wat binnen zijn vermogen lag en daar blijf ik hem altijd erkentelijk voor. Hij was buitengewoon geliefd. Je vraagt je af wat zo'n man dreef – ik weet het niet. In 1933 was hij naar Nederland gegaan, maar hij kon daar echter niet meer aarden. In 1934 kwam hij terug. Om te sterven. Ik kon niet op zijn begrafenis zijn en ik ben later aan zijn graf op de begraafplaats aan de Roodeweg gaan bidden, uit dankbaarheid voor wat hij tijdens zijn leven voor mij had gedaan.'

De invloedrijke rol die frater Richardus (op Curaçao sinds mei 1891) gespeeld heeft in het leven van Petronia is als zodanig niet uniek. Sterker nog dan het geval is geweest bij Petronia, heeft Richardus zijn stempel gedrukt op het schrijven van de vooroorlogse auteurs Willem Kroon en Manuel Fray. Laatstgenoemde werd na het doorlopen van de St. Vincentiuschool zeeman en stuurde vanuit de havens die hij bezocht brieven aan Richardus. Enkele van deze brieven, of afgeleide stukken daarvan, werden opgenomen in de weekkrant *La Cruz* rond 1920. Onder de indruk van diens kwaliteiten, was het deze frater die vervolgens Fray aanspoorde om zijn pen te gebruiken voor het schrijven van lange verhalende teksten. Zijn hele leven heeft Fray een portret van Richardus in de *sala* (woonkamer) van zijn woning gehad. De bewondering van Kroon spreekt onder meer uit de twee gelegenheidsgedichten die hij schreef ter ere van deze frater, waarvan er één zelfs in het Nederlands is gesteld en werd opgenomen in de Papiamentstalige weekkrant *La Union* van 24 maart 1927.

Frater Richardus was overigens niet de enige frater die Antillianen dusdanig had gevormd dat uiteindelijk literaire aspiraties konden worden gerealiseerd, of die mogelijk zelfs deze literaire aspiraties al dan niet bewust aanbracht. Jules de Palms *Kinderen van de Fraters* (Amsterdam: de Bezige Bij, 1987) geeft het nodige inzicht in de literaire vorming door fraters die lesgaven aan het St. Thomascollege dat De Palm bezocht. Ook Tip Marugg doorliep deze school en de basis voor zijn beheersing van en bewondering voor het Nederlands werd, evenals voor De Palm, gelegd door de fraters.⁵

Colá Debrots grote waardering voor zijn leraar Nederlands, frater Herman Walboomers blijkt onder meer uit een beker die hij deze leermeester van het St. Thomascollege schonk. De beker wordt bewaard in het archief van de fraters van Zwijssen. De inscriptie luidt: 'Recuerdo a mi apreciable maestro fr. Herman – Curaçao 1916': Ter herinnering [aan Colá Debrot] voor mijn gewaardeerde meester frater Herman. Debrot vertrok dat jaar naar Nederland. Deze keuze, die mede een keuze voor het Nederlands betekende, zal zeker ook door Walboomers' optreden als leraar zijn bepaald. Walboomers herinnert zich: 'Een van de glories is natuurlijk Colá Debrot, de eerste Gouverneur Curaçaoënaar, een jongen die thuis nooit een woord Nederlands hoorde [maar Papiamentu en Spaans, agb]; van het [St. Thomas]College is hij naar de HBS gegaan in Nijmegen en daar in zijn klas altijd nummer één geweest, ook in

⁵ Zie hierover Aart G. Broek, 'Ik ben geen makamba, maar en yu's kòrsou. Tip Marugg tussen het Nederlands en het Papiamentu', in *Preludium*, 6-4 (1990): 3-21.

het Nederlands. Nu was dat ook wel een jongen met bijzondere aanleg en die heel veel bij de fraters is geweest.⁶

Cola Debrot

Een interessante scheiding wordt zichtbaar: de auteurs van de 'skol di por nada' van de fraters keerden zich overwegend in het Papiamentu tot hun eigen bevolkingsgroep, terwijl zij die het St. Thomascollege doorliepen zich overwegend in het Nederlands zouden gaan uiten en tevens poogden lezers buiten het eiland te bereiken. Het verschil in opleidingsniveau zal hierin mede een rol hebben gespeeld – na het doorlopen van het St. Thomascollege had men tenslotte een MULO-diploma op zak, terwijl men na de St. Vincentiusschool te hebben doorlopen slechts een basisschooldiploma had. Verder zullen de jaren waarin men de betreffende scholen bezocht werden, de mogelijkheden van vervolgonderwijs en de sociale achtergrond van de auteurs van belang zijn geweest bij de uiteindelijke taalkeuze voor het literair werk.

Petronia vervolgt, in perfect Nederlands: 'Mijn moedertaal is natuurlijk Papiamentu. Dat spraken we thuis. Voor mij was het vanzelfsprekend dat ik in het Papiamentu zou gaan schrijven. Het was de taal van mijn mensen. En hen wilde ik bereiken. Op school ging alles in het Nederlands. Mijn oudere zusters, die naar de Martinusschool in Otrobanda gingen, hadden mij al een beetje vertrouwd gemaakt met het Nederlands voor ik naar school ging. Toen ik de St. Vincentiusschool verliet sprak ik goed Nederlands. Op school leerde ik ook Engels, van Gerard van Uytrecht. Een heel vriendelijke man. Hij was een lekenmeester en genoot de nodige bekendheid als schrijfgenoot van Tuyuchi, het pseudoniem dat Arturo Leito gebruikte. Samen publiceerden zij populaire dialogen en vertaalden tal van verhalende teksten naar het Papiamentu. Van Uytrecht gaf bijlessen Engels vanaf de derde klas. Deze taal was niet opgenomen in de reguliere lessen. Je moest iedere maand een gulden betalen voor die lessen die na schooltijd, dus na drie uur, en op zaterdag werden gegeven. Mijn oudere broer, die zeeman was, betaalde deze lessen voor mij. Later, nadat ik de school al had doorlopen, is Van Uytrecht in ongenade gevallen doordat hij ging samenwonen met een jonge vrouw. Hij moest toen de St. Vincentiusschool verlaten.'

'Ook Spaans leerde ik op de lagere school, dat was weer wel in het lesrooster opgenomen. In de vijfde klas werd het onderwezen door frater Candidus, die uitstekend Spaans sprak zonder enige Limburgse invloeden. Ja, de missie heeft bijzonder

⁶ Geciteerd uit 'Schrijven van Fr. Herman Walboomers naar aanleiding van het artikel 'Pionierswerk op de Ned. Antillen' in *Ontmoetingen* 17'. Ook dit manuscript wordt bewaard in het archief van de Fraters van Zwijssen in Tilburg.

veel voor ons gedaan. Je moet er niet aan denken wat er van ons terecht zou zijn gekomen wanneer de fraters er niet geweest waren om ons te onderwijzen.'

VERDOEMENIS

'Veel tijd is echter in mijn jongere jaren verloren gegaan aan het bijbrengen van de rooms-katholieke moraal. Katholiek zijn betekende dat je vierentwintig uur per dag moest leven overeenkomstig de katholieke geloofsregels. Iedere handeling diende in het teken van het katholicisme te staan. Er werd je een gedragspatroon bijgebracht. 'Geen heiligschennis plegen' - woorden die je niet direct wist te duiden maar die alles omvatten waarvan je vermoedde dat het fout was en waar een dreiging vanuit ging. In alle klassen kreeg je catechisatie. In de laatste klas kwam daar een retraite van twee weken in het internaat van Scherpenheuvel voor in de plaats. Dan wordt een laatste poging gedaan het katholicisme er bij je in te pompen opdat het je bijblijft voor de rest van je leven. Je wist dan dat het huwelijk het ideaal was, dat je moest trouwen en niet moest samenleven met een vrouw. Het was je ondertussen echter ook volop duidelijk geworden dat het samenleven zonder de zegen van een priester een veel voorkomend verschijnsel was. Je leefde dan voor de hel, je zou eeuwig branden, je zou niet herrijzen, je was verdoemd. Het werd ons vanaf de eerste klas verteld, iedere keer opnieuw. Daar is wat tijd aan opgegaan – te veel stof over verdoemenis. Er is echter weinig meer van blijven hangen.'

'Het duurt natuurlijk enige tijd voordat je de leer die je door de school zo is ingeprint van je weet af te schudden. 'Venganza di un amigo' is geschreven vanuit die moraal- en zedenleer die mij was bijgebracht. Het verhaal is gebaseerd op een voorval uit het leven van een Venezolaanse jood die ik had leren kennen en die mij dit voorval vertelde. Door hem werd ik bewust van de mogelijke consequenties van buitenechtelijke relaties voor de kinderen, de *yu djafó*: een halfbroer en een halfzuster zouden verliefd kunnen worden op elkaar en een seksuele relatie kunnen aangaan - een doodzonde, en dan een die voorkomen zou kunnen worden. Onduidelijkheid over de afkomst bracht inderdaad enkele malen zeer ongewenste verwickelingen met zich mee voor jonge geliefden. Het wijzen op die specifieke consequentie hield vanzelfsprekend een strenge veroordeling van buitenechtelijke relaties in. Bij Debrot ontbreekt de veroordeling van het overspel. Hij accepteert het verschijnsel zoals het zich voordoet in onze samenleving. Hij keurde het niet af en die handelwijze lag de rooms-katholieke missie vanzelfsprekend niet.'

Geheel in lijn met de decennia lang verdedigde literatuuropvatting van de rooms-katholieke missie en hun auteurs kritiseerde de *Amigoe di Curaçao* op 27 juli 1935 de publicatie van Debrot's novelle. De betreffende bespreking was overgenomen uit de 29ste jaargang van de *Geïllustreerd Letterkundig Maandtijdschrift 'Boekenschouw'* (1935). De korte veroordeling eindigde met de woorden: 'Forum (het tijdschrift waarin Debrot's novelle eerst verscheen, agb) blijft een broeikas van giftplanten. Slechts volkomen verliteratuurde lezers kunnen zulk een novelle accepteren.'

'Voor Willem Kroon koesterde ik, evenals vele anderen, een grote bewondering. Hij was een voorbeeldig schrijver, een gedisciplineerd en integer man. Kroon stond model voor de schrijver Morales die in 'Venganza di un amigo' optreedt. Toch herinner ik mij niet dat een van zijn verhalen met het incest-motief mij aanzette tot het schrijven van mijn roman. Nee. Het verhaal dat aan 'Venganza di un amigo' ten grondslag

ligt is in werkelijkheid gebeurd. Ik had met pater Buhrs, mijn biechtvader, en met pater Euwens, die ik nog van de St. Vincentiusschool kende waar hij catechisatie gaf, gesproken over de roman die ik aan het schrijven was. Euwens zegde me toe de roman te zullen publiceren in *la Cruz* wanneer hij af was. Hem heb ik de zes cahiers gegeven waarin ik de roman opschreef.'

Willem E. Kroon

'Tot het schrijven kwam ik door mijn vriend Andrés Brion. Hij was tien jaar ouder dan ik, maar toch waren wij goed bevriend. Hij vertaalde uit het Spaans en vroeg mij hem daarbij te helpen. Ik was toen elf, twaalf jaar oud. Zijn schrijven zette mij aan tot het zelf schrijven. Op school werd niet bijzonder veel aandacht besteed aan het schrijven van opstellen en natuurlijk al helemaal niet in het Papiamentu. Maar voor mij moest het, zoals gezegd, in het Papiamentu zijn, in de taal van mijn mensen. Eerst ontstonden korte verhalen. Ik liet ze vrienden lezen. Cahiers circuleerden. Uiteindelijk groeide een hele roman. Ik begon na 'Venganza di un amigo' aan een tweede roman. Die roman heb ik nooit afgemaakt. Het was toen inmiddels 1933 geworden – een memorabel jaar voor mij. Er was daarvoor echter al zo veel meer gebeurd.'

RESPECT

'Mijn moeder overleed in 1927, mijn vader nog geen twee jaar later. Mijn oudere zusters hebben na het overlijden van mijn moeder het huishouden en mijn opvoeding tijdens de laatste jaren op de St. Vincentiusschool op zich genomen. Toen ik ging werken verdiende ik natuurlijk lang niet genoeg om ervan te leven, laat staan om er het hele huishouden mee draaiende te houden. Ik was leerling tekenaar. Ik kreeg in feite onderricht om mij verder te ontwikkelen en nog wat geld toe. Ik heb met beide handen die mogelijkheden die er waren om mij verder te ontwikkelen aangegrepen. Ik las, ik studeerde – ik studeerde en las, iedere dag en wat mij onder ogen kwam was niet uitsluitend dat wat gesanctioneerd was door de missie.'

'De rooms-katholieke geloofsleer werd langzaam maar zeker weggevaagd door wat ik las, maar toch in de eerste plaats door de contacten die ik opdeed in mijn werk. Op Openbare Werken leerde ik joden, Nederlanders en andersdenkenden kennen. Zij gaven je een andere kijk op het leven. Mijn rooms-katholieke geloof bleek uiteindelijk toch maar *skin-deep* te zijn. Bij tal van Antillianen die de strenge geloofsregels van zich zouden willen afgooien is de angst voor de hel te groot om dit te doen. Mogelijk speelt ook een zeker respect voor de missie een rol om zich niet geheel af te keren. Over het algemeen gold toen toch een passiviteit onder de gekleurde bevolking die verhinderde dat men kritisch nadacht over het handelen en het geloof van de missieleiden.'

‘Met name een aantal joden hebben mij tot voorbeeld gediend, hebben mij de ogen geopend – een man als Isaac Haim Capriles, de vader van Lionel ‘Paps’ Capriles, managing director van de Maduro & Curiels’s Bank bijvoorbeeld. En natuurlijk Abraham Aaron Meier – een voorbeeldig man, de beste baas die ik ooit in mijn leven heb gehad, een waardige kerel, ik heb nog nooit zo’n edele man ontmoet. Hij was jood, geen katholiek. Van hem leerde ik hoe je tegenover het leven en de mensen kunt aankijken. Heel anders dan mij tot dan toe was bijgebracht. Het leven heeft andere, dikwijls betere kanten dan het katholicisme wil doen geloven.’

ARUBA

‘Dat proces van secularisering voltrek zich in de jaren tussen het verlaten van de school en mijn vertrek naar Aruba in 1933. Ik stapte vol goede moed op de boot, want ik dacht ik ga mijn toekomst tegemoet. Een toekomst die niet meer uitsluitend zou afhangen van fraters en paters. En ik ging ook mijn toekomst tegemoet. Ik ben nu 57 jaar verder en ik ga nooit meer terug naar Curaçao om er te wonen, ook niet om er begraven te worden. Ik word hier begraven en niet in ongewijde aarde, niet in de *chiké*⁷ hoor! [In gewijde grond zal ik worden begraven, ook] al ga ik dan niet zo vaak naar de kerk.’

‘Ja, mijn vertrek naar Aruba ... een breuk, het begin van een nieuw leven. Ik moest op Openbare Werken een reis voorbereiden van het hoofd, gegevens over gebouwen, publieke werken en wat niet meer opzoeken. Dat had ik verzuimd te doen. Ik werd toen aanvankelijk geschorst, maar die straf was blijkbaar nog niet streng genoeg. Vervolgens werd ik als het ware ‘verbannen’ naar Aruba. Aanvankelijk voor twee jaar, maar ik bleef. In 1937 trouwde ik er met een fantastische vrouw. We zijn nog bij elkaar. Op Aruba kon ik mij intellectueel ook verder ontwikkelen, uiteindelijk tot het niveau van architect en ingenieur. Zeven jaar bleef ik nog bij de Dienst Openbare Werken. In 1940 maakte ik de stap om mij te vestigen als zelfstandig ondernemer. Ik heb vrijwillig mijn ontslag genomen. De doorslag gaf uiteindelijk het feit dat ik niet hetzelfde inkomen kon krijgen als Hollanders die hetzelfde werk als ik deden. Hun specifieke diploma’s garandeerden hen een hoger loon.’

‘Mijn vertrek naar Aruba betekende ook het einde van mijn schrijven. Ik liet op Curaçao een kist achter met al de cahiers die ik had volgeschreven met verhalen en met de eerste hoofdstukken van mijn tweede roman. Aan dat leven onder de beschermende vleugels van de rooms-katholieke missie kwam een eind. Ik begon met een schone lei. Ik wilde zelfstandig verder en de maatschappij bood in de loop van de jaren dertig steeds meer die mogelijkheid voor hen die wilden. De kist bevatte de uitgeknipte afleveringen van ‘Venganza di un amigo’ en van romans van anderen uit die jaren. Afleveringen van *Ala Blanca* zaten er ook in. Dit blad was speciaal bedoeld voor de rooms-katholieke kinderen en jongeren. Het was vrijwel volledig in het Papiamentu en bevatte verhalen, raadsels, spelletjes. Ter lering en vermaak. Wat in het Papiamentu werd aangeboden was echter toch vooral ‘ter lering’.

‘Hoe Nederlands het onderwijs ook was, voor onze religieuze vorming werd het ideaal van het Nederlands opzij gezet en werd het Papiamentu aangewend. Het was een zegen dat het Nederlands verder domineerde. Voor onze generatie was het Nederlands de voorwaarde om te ontsnappen. De arbeidsplaatsen waarop de rooms-katholieke missie geen invloed meer had, de raffinaderij en de overheid voorop, waren de tastbare mogelijkheden om vooruit te komen en daar had je Neder-

⁷ Chiké (di porko): letterlijk: varkenskot, varkensstal, ook gebruikt voor het gedeelte van de begraafplaats van ‘ongewijde aarde’.

lands voor nodig. Ik heb daar gebruik van gemaakt. Het schrijven van romans als 'Venganza di un amigo' hoorde daar absoluut niet bij.'

Voor Ernesto Petronia kwam aan het schrijven een einde op een wijze die tot op zekere hoogte kenmerkend kan worden genoemd voor het afsluiten van de vooroorlogse Papiamentstalige literaire periode. Rond 1940 ontstaat een andersoortige literatuur in de taal van de Benedenwindse eilanden. In de loop van de jaren dertig werd een punt gezet achter de Papiamentstalige literatuur die zo zwaar leunde op de rooms-katholieke geloofsleer. De mogelijkheden die de veranderende sociaal-economische praktijk van alle dag de Afro-Curaçaose bevolking bood, speelden hierin ongetwijfeld een rol. De keuze van Ernesto Petronia is in dezen illustratief. Niet alle auteurs omarmden echter de mogelijkheid tot sociale mobiliteit zoals Petronia dit wist te doen. Er waren nog andere factoren in het spel. Op deze factoren wijst Petronia eveneens: het groeiende belang van het Nederlands en, mogelijk van nog groter belang, het durven nemen van afstand van de rooms-katholieke heilsleer⁸.

De vooroorlogse idealen met betrekking tot het Papiamentu en de verdere ontwikkeling van deze taal werden grondig gehinderd door de groeiende betekenis van het Nederlands. Smeulders heeft in haar proefschrift uitgebreid uit de doeken gedaan welke effecten dit toenemende belang van het Nederlands tot gevolg had, met name in het onderwijs⁹. Het literaire schrijven werd eveneens 'geraakt' door de verhoogde status van de taal uit het moederland en verhoogde door de Nederlandstalige literaire teksten op haar beurt weer die status. Het rooms-katholicisme was decennia lang bestookt door de vrijmetselaars en had daaraan het hoofd weten te bieden. Vanaf 1930 wordt het katholicisme echter door mensen vanuit eigen kring onder vuur genomen. Enkelen, zoals de Curaçaose essayist en activist Medardo de Marchena, lieten met luide stam horen dat zij de rooms-katholieke leer, dan wel de vertegenwoordigers van die leer geen warm hart meer konden toedragen¹⁰. Anderen, zoals Ernesto Petronia, gingen stilzwijgend hun eigen weg en lieten de rooms-katholieke kerk achter zich.

⁸ Zie voor deze secularisering van de Papiamentstalige literatuur, Aart G. Broek, *De kleur van mijn eiland: Aruba, Bonaire, Curaçao; Ideologie en schrijven in het Papiamentu sinds 1863*. Leiden: KITLV, 2006, pp. 129-84.

⁹ T.F. Smeulders, *Papiamentu en onderwijs: veranderingen in beeld en betekenis van de volkstaal op Curaçao*. Utrecht, 1987 (Proefschrift Rijksuniversiteit Utrecht).

¹⁰ Voor De Marchena zie Aart G. Broek, 'De deugd wordt gestraft en de zonde beloond', in: Rose Mary Allen et al. (red.), *Op de bres voor eigenheid; Afhankelijkheid en dominantie in de Antillen*. Amsterdam: UvA (Awic), 1990. pp190-208